

**PROGRAMMA
OPEN MONUMENTENDAGEN
APELDOORN**

M
**VRIENDEN
LOTERIJ**
**OPEN
MONUMENTEN
DAG**

**ERFGOED EN ARCHITECTUUR
ZATERDAG 13 EN ZONDAG 14 SEPTEMBER 2025**

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
Locaties & activiteiten	
- Informatie per locatie	4-47
- Dienstregeling OMD-Pendelbussen	48-49
- Plattegrond met alle locaties	28
Mystery Monument Diner	50-51
Nationale orgeldag	52-53
Optredens en rondleidingen en Organisatie Open Monumentendagen	54
Colofon	55

DE OPENING VAN DE OPEN MONUMENTENDAGEN 2025 VINDT PLAATS IN HET STADHUIS OP 13 SEPTEMBER OM 10:00 uur

Bezoek aan de locaties, gebruik van pendelbussen en deelname aan activiteiten is op eigen risico.

Aanvangstijden van optredens kunnen tot op het laatste moment wijzigen.
Check de actuele informatie over optredens op
www.monumentendagenapeldoorn.nl, of via deze QR-code:

Vanaf 15 augustus kan de landelijke OMD-app gebruikt worden.
Deze kunt u downloaden van de Apple of Android app store of via deze QR-code:

VOORWOORD

ERFGOED & ARCHITECTUUR, GEBOUW(D) OM TE BLIJVEN

De Open Monumentendagen vieren dit jaar de rijke mix aan stijlen en functies van de gebouwen in onze gemeente. Denk aan statige woonhuizen, openbare gebouwen zoals het stadhuis, de bibliotheek, musea en de schouwburg, maar ook een kasteel, een landhuis en industrieel erfgoed.

Bijzonder dit jaar is de focus op het jongere erfgoed uit de periode 1965-1990. Wie een wandeling maakt door het centrum van Apeldoorn, of langs de dorpen en buitenwijken rijdt, ziet het meteen: in de jaren '70 en '80 is er flink gebouwd. De stad en omliggende dorpen groeiden in rap tempo. Niet alleen aan de randen van de stad, ook in het centrum werd veel vernieuwd. Na de kaalslag in de jaren zestig, kreeg Apeldoorn in het volgende decennium weer een nieuw gezicht dankzij moderne nieuwbouw.

Twee bekende architecten drukten in die periode een duidelijke stempel op de stad: Herman Hertzberger, bekend van onder andere het Centraal Beheer-gebouw, het CODA Museum en de uitbreiding van Theater Orpheus. En Hans Ruijsenaars, die verantwoordelijk was voor de CODA-bibliotheek en het stadhuis.

Aan de zuidkant van de gemeente is Kasteel ter Horst in Loenen een aanrader. Dit kasteel, gebouwd vanaf de 15e eeuw, wordt nog steeds bewoond en huisvest ook diverse bedrijven. In Loenen is dit jaar sowieso veel te beleven. Zowel de katholieke als de hervormde kerk doen mee, en je kunt een kijkje nemen in het jonge beschermde dorpsgezicht De Wiekelaar. Ook het Ereveld Loenen met een recent gebouw van KAAAN Architecten én de historische Middele Molen zijn onderdeel van het programma.

In Wenum Wiesel, aan de noordkant van de gemeente, zijn Landgoed De Ploeg en maar liefst vijf molens te bezoeken.

Ik ben er trots op dat het comité dit jaar opnieuw een mooi en gevarieerd programma heeft samengesteld, waarin jong en oud erfgoed volop aan bod komen. Ik wens u heel veel plezier tijdens de Open Monumentendagen!

Peter Messerschmidt
Wethouder Cultuur en Erfgoed

1. STATION ROYAAL

Een koninklijk verleden

Het stationsgebouw heeft een uniek ontwerp als NS-Station uit de tweede helft van de 19e eeuw met een hoog middengedeelte en twee lagere zijvleugels. De rechterzijvleugel deed van 1876 tot 1977 dienst als koninklijke wachtkamer. In 1977 werd het historische interieur gesloopt, waaronder de koninklijke wachtkamer.

Bij een grootschalige opknapbeurt van het Stationsplein in 2004 dreigde ook het station gesloopt te worden. Na breed gedragen protest, onder meer van de Stichting Apeldoornse Monumenten, is hier uiteindelijk van afgezien. Het station vormt nu samen met het Stationsplein, het lichtkunstwerk Reizend Zand (van Giny Vos),

de sculptuur De Kus (van Jeroen Henneman) en de grove dennen, een prachtig ensemble. Het hoge middengedeelte van het station is nu een grand café met zelfgebakken taarten en verse lunches, ook kun je ruimtes huren voor vergaderingen en feesten. Er werken mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

1. PROGRAMMA

Activiteiten:	Informatie over de Open Monumentendagen en de dienstregeling van de OMD-pendelbus naar Loenen. Vertrekpunt van de gratis OMD-bussen naar Loenen (dienstregeling op blz 48-49).
Datum tijd:	Zaterdag 13 en zondag 14 september 10.00 - 17.00 uur.
Adres:	Stationsplein 4, 7311 NZ Apeldoorn.
Toegankelijkheid:	De begane grond is toegankelijk voor rolstoelgebruikers. Betaald parkeren in parkeergarages centrum.
Overig:	nl.wikipedia.org/wiki/Station_Apeldoorn www.stationsinfo.nl/Apeldoorn.htm

2. HET KETELHUIS

Toonbeeld van industrieel erfgoed

In 1883 richtte Carl Gustav von Zeppelin de Nettenfabriek op voor de fabricage van visnetten voor beroepsvis-sers op de Zuiderzee en voor de export. Tot de Russische revolutie in 1918 ging de helft van de productie naar Rusland; na de Tweede Wereldoorlog waren IJslandse vissers de grootste afnemers. Het Ketelhuis is in 1951 ge-bouwd om energie te leveren aan de Nettenfabriek. Het Ketelhuis en bijbehorende schoorsteen zijn gemeente-lijk monument. In 2007 werd de productie definitief naar Portugal verplaatst en raakten de gebouwen in verval.

Het **Ketelhuis** is onlangs herbestemd tot te huren locatie voor zakelijke bijeenkomsten, evenementen en exposities. Het gebouw is met zijn hoge plafonds, rauwe looks en prachtige lichtinval een toonbeeld van Apeldoorns indus-trieel erfgoed. Het gebouw van de Nettenfabriek, daaren-tegen, staat op de nominatie gesloopt te worden voor de ontwikkeling van het “Lerende District” in Apeldoorn met hoogbouw voor Hogeschool Saxion en studentenhuisves-ting. Tot die tijd zitten in De Nettenfabriek een Pannen-koekenboetiek en unieke cadeauwinkeltjes. Op het terrein is ook een prefabwoning van Dura Vermeer.

Vlakbij ligt het (voormalige) kantoor van de **Royal Talens**, het is ontworpen door architect P.W. van den Belt en dateert van 1927. Het is een gemeentelijk monument. Gidsen van het Apeldoorns Gidsen Collectief zullen de bijzondere architectuur van dit pand toelichten. Volgens planning gaat Royal Talens in augustus verhuizen en zal het kantoor tijdens de Open Monumentendagen leeg-staan en niet toegankelijk zijn.

Het is nog onduidelijk hoe het gebouw met behoud van zijn monumentale waarden zal worden herbestemd.

2. PROGRAMMA

Activiteiten:

Bezichtigen van Ketelhuis en schoorsteen met informatiestand met archiefstukken van Vereniging Oud Apeldoorn over Veldhuisgebied.

Ketelhuis: Expositie van beeldend kunstenaar en Shadowhunter Inge Bleumink.

Haar werk weerspiegelt een fascinatie voor licht en donker, het bos, het zichtbare en onzichtbare. Op het halve uur start een wandeling van 30 minuten met gids van het Apeldoorns Gidsencollectief die uitleg geeft over Veldhuisgebied, Ketelhuis en schoorsteen, Nettenfabriek en Royal Talens, en toekomstplannen.

Eerste start is om **11:30 uur** en laatste om **16:30 uur**.

Datum | tijd:

Zaterdag 13 en zondag 14 september | **11:00 - 17:00 uur**, de laatste wandeling start om **16:30 uur**.

De opening van de expositie van Inge Bleumink is op zaterdag 13 september om **16:00 uur**.

Adres:

Veldhuisstraat 7, 7311 PG Apeldoorn.

Toegankelijkheid:

Het Ketelhuis is rolstoeltoegankelijk via de achterzijde. Parkeren op het terrein is mogelijk. In het Ketelhuis zijn warme en koude dranken en versnaperingen te koop, ook zijn er toiletten.

Overig:

Voor actuele tijden van rondleidingen, zie: www.monumentendagenapeldoorn.nl.

3. ZWITSAL BUITENSTAD

Industrieel erfgoed met toekomst

Welkom in Zwitsal Buitenstad! Bezoek de historische gebouwen van de voormalige fabriek, maak kennis met de ondernemers die er gevestigd zijn en hoor meer over de toekomstplannen.

Historie: Tijdens zijn opleiding in Zwitserland kreeg de apothekersleerling Cor Jansen een recept voor een heilzame zalf. Toen hij in 1919 terugkeerde naar Apeldoorn startte hij met de verkoop van deze Zwitserse Salbe. Met het vrolijke gezichtje als logo (gebaseerd op zijn dochter Mieke), werd Zwitsal een begrip in babyverzorgingsproducten. In 1947 liet Jansen een nieuw complex bouwen aan het Apeldoorns Kanaal – een gunstige ligging voor losschepen. In de door architect Christen Tuyn te ontworpen fabriek werden ook alkaloïde pijnstillers, waaronder morfine, geproduceerd. Door de jaren heen zijn er op verschillende plekken gebouwdelen weggehaald, aangepast en toegevoegd.

Toekomst: In 2011 werd de productie verplaatst en kocht de gemeente Apeldoorn het terrein. Er vestigden zich ondernemers op het gebied van sport, cultuur, horeca en evenementen. Met die ondernemers en de historie als basis, werkt ontwikkelaar en belegger Schipper Bosch nu aan een levendige stadswijk met de naam Zwitsal Buitenstad. Omringd door de cultuurhistorische muren van de oude fabriek, biedt deze plek straks de voorzieningen en kwaliteiten die bij een binnenstad passen, maar dan buiten het centrum, en met een vernieuwde manier van omgaan met energie, wonen en de publieke ruimte.

3. PROGRAMMA

Activiteiten:

Ontvangst, informatie bij de hoofdingang ter hoogte van Vlijtseweg 130.
Bezichtiging van de historische gebouwen, waaronder de Drieslag, de Kathedraal en het oude directiekantoor.
Fotospeurtocht voor kinderen.
Rondleiding door een oud- medewerker.
Doorlopend vertelling door het Vertelgenootschap Apeldoorn.
Kennismaking met ondernemers in de buitenstad.
Informatie over de toekomstplannen a.d.h.v. maquette herontwikkeling door Schipper Bosch.

Datum | tijd:

Zaterdag 13 en zondag 14 september | **11.00 - 17.00 uur.**

Adres:

Vlijtseweg 130, 7317 AG Apeldoorn.

Toegankelijkheid:

Beperkt kosteloos parkeren op het terrein op de daartoe aangewezen plekken. Niet alle gebouwen zijn goed bereikbaar voor mindervaliden, het terrein zelf is dat wel.

Overig:

Voor actuele tijden van rondleidingen en Vertelgenootschap Apeldoorn, zie www.monumentendagenapeldoorn.nl en www.zwitsalbuitenstad.nl

4. DE KERK VAN ARCHITECT TIDO WIARDA

De Kerk van Jezus Christus van de Heiligen der Laatste Dagen

Op de kruising Edisonlaan/Boerhaavelaan in wederopbouwwijk Kerschoten staan twee kerkgebouwen. Die met de slanke toren is de Kerk van Jezus Christus van de Heiligen der Laatste Dagen, een vroeg ontwerp van architect Tido Wiarda (1927-2018)

De Mormoonse kerk is in 1830 in Amerika opgericht door Joseph Smith Jr. Zijn volgelingen geloven in het Boek van Mormon, naast de Bijbel en worden daarom vaak mormonen genoemd. Hun basis is gevestigd in Salt Lake City in Utah. Zij maken onderscheid tussen

hun kerkgebouwen en tempels: hun kerk is een gemeenschapshuis voor het avondmaal en het volgen van lessen op zondag; hun tempel beschouwen ze echt als het huis van God. De kerk aan de Boerhaavestraat was als eerste in Nederland voorzien van een centrum voor familiegeschiedenis. Mormonen vinden voorouderonderzoek van groot belang: ook al lang gestorven familie kan alsnog bekeerd worden. Een ander kenmerkend element aan het kerkgebouw is de antenne aan de toren voor de zo belangrijke verbinding met Salt Lake City.

Wiarda vestigde zich in 1965 als zelfstandig architect in Apeldoorn. De kerk aan de Boerhaavestraat ontwierp hij in datzelfde jaar. Zijn bureau heeft ruim 30 jaar gebouwd in en buiten Apeldoorn, eerst met 4 en in de hoogtijdagen begin jaren zeventig met 22 medewerkers. Andere gebouwen van Wiarda zijn het kantoorgebouw De Heeze aan de Christiaan Geurtsweg 3 voor zijn eigen bedrijf (1976) en Hotel De Keizerskroon aan de Koningsstraat 7 (1979).

4. PROGRAMMA

Activiteiten:

Bezichtiging van kerk en nevenruimten. Medewerkers kunnen meer vertellen over de Mormoonse kerk en het gebruik van het gebouw. Er is een flyer over het gebouw en architect Wiarda.

Datum | tijd:

Zaterdag 13 september | 11:00 - 17:00 uur.
Zondag 14 september | 13.00 - 17.00 uur.

Adres:

Boerhaavestraat 62, 7316 LH Apeldoorn.

Toegankelijkheid:

Kosteloos parkeren in de omgeving.

5. VRIJMETSELAARSTEMPEL

Uit de 'Baanders-Wegerifschool'

Vrijmetselarij is een vorm van seculiere levensbeschouwing. Plechtige bijeenkomsten vinden plaats in een bijzondere ruimte, 'werkplaats' of 'tempel' genoemd. Vrijmetselaren gebruiken symbolen uit de bouwwereld en spreken van 'het bouwen aan de tempel van de mensheid'. Vandaar dat de bouw van een tempel architectonisch van belang is.

In 1928 werd vastgelegd dat de tempel een symbool van de kosmos moest zijn, een transcendente werkelijkheid die de mens alleen vanuit zijn aardse nietigheid kan aanschouwen. Architecten-

vrijmetselaars als Herman Baanders en Henk Wegerif baseerden hierop rond 1936 hun programma van de ideale tempel.

In Sneek ontstond in 1938 de eerste tempel volgens dit model, een iconisch voorbeeld. Van de vele tempels die tijdens de Tweede Wereldoorlog vernietigd werden, zijn er na 1945 zeventien naar dit voorbeeld herbouwd. In Apeldoorn kun je de ontwerpen bekij-

ken voor de tempels in Sneek (Baanders), Eindhoven en Utrecht (Wegerif) en Apeldoorn (Schuhmacher).

De Apeldoornse tempel is gerealiseerd achter een villa van architect Jan Wijn, een gemeentelijk monument, onder supervisie van een vereniging die aanvankelijk geleid werd door

Baanders, later door Wegerif. Geometrie vormt de basis voor alle ontwerpen. Dit geldt ook voor enkele objecten van hout en een schildering door Henk Wegerif. Die zijn normaal niet te zien, maar nu wel, tijdens de Open Monumentendagen, die dit jaar samenvallen met de Dag van de Vrijmetselarij.

5. PROGRAMMA

Activiteiten:

Leden van de vier loges geven de bezoekers desgewenst toelichting. Daarnaast zijn er vier lezingen van een kwartier over 'de bouw en functie van de werkplaats in de vrijmetselarij', op beide dagen om **12:00 uur en 14:00 uur**. Er draait ook doorlopend een video over hetzelfde onderwerp.

Datum | tijd:

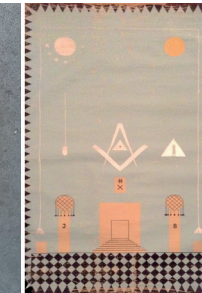
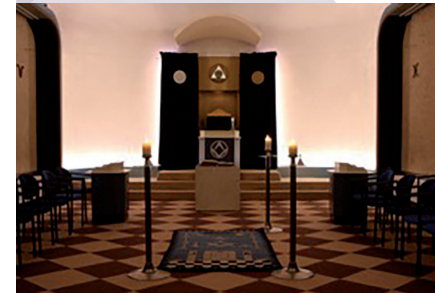
Zaterdag 13 en zondag 14 september | **11:00 - 17:00 uur**.

Adres:

Mr. Van Hasseltlaan 29, 7316 DJ Apeldoorn.

Toegankelijkheid:

Rolstoel- en rollatortoegankelijk.

6. EEN MODERNE PARKENVILLA

Je vindt het mooi of afschuwelijk - het statige pand heeft tijdens de bouw in 2008 veel los gemaakt als witte woning, gebouwd in een wijk waar de meeste huizen stammen uit begin 20ste eeuw. De welstandscommissie had als opdracht meegegeven dusdanig te ontwerpen dat later herkenbaar zou zijn in welke tijd het is gebouwd, en dus afwijkend van de huizen die er reeds lange tijd staan.

Het ontwerp van de villa is van Frank Vijftigschild van Maas Architecten in Lochem. Zijn doel was om de karakteristieken van de villa's uit de eind negentiende eeuw en begin twintigste eeuw te vertalen naar

een moderne bouwstijl. Opvallend is bijvoorbeeld dat die huizen een vooruitspringende gevelpartij (risaliet) hebben aan de straatzijde met een lager deel (lijstgevel) aan een zijde eraan vast. Bij deze moderne woning komt hetzelfde asymmetrische principe terug, maar dan in abstracte vorm. Ook een ander kenmerk uit die tijd, de serre, zie je in deze villa terug. De lijnen van het huis zijn prachtig. Of je nu op straat staat of in de tuin, geen hoek is hetzelfde.

Niet alleen qua vormgeving was het pand destijds vernieuwend, het was ook een van de eerste gasloze huizen. De woning is uitgerust met een warmtepomp, gebruik makend van bodemwarmte en warmteterugwinning op de ventilatie in het huis. Daarnaast zijn er zonnepanelen, en onlangs is een batterij geïnstalleerd om elektriciteit te kunnen opslaan.

6. PROGRAMMA

Activiteiten:	Bezichtiging van delen van de woning.
Datum tijd:	Zaterdag 13 zondag 14 september 11:00 - 17:00 uur.
Adres:	Generaal Van Heutszlaan 84, 7316 CK Apeldoorn.
Toegankelijkheid:	Niet voor rolstoelen, enigszins voor rollators.
Overig:	Gratis parkeren in de omgeving.

7. CONCIËRGEWONING GYMNASIUM

Verduurzaamd met liefde voor historie

Naast het Gymnasium Apeldoorn realiseerde gemeentearchitect Gerrit de Zeeuw in 1913 de conciërgewoning in dezelfde nieuw historiserende bouwstijl als de school: een plaatje. Het pand is in- en uitwendig grotendeels oorspronkelijk. Zo zit er veel bewerkt natuursteen in de gevels, zijn de gietijzeren hemelwaterafvoer en nog, net als de oude luiken, waarachter de bewoners soms dwergvleermuizen aantreffen. Het leiendak en de muren zijn gerestaureerd.

toegangshekje tussen huis en school dat de conciërge dagelijks gebruikte, zit er nog.

De loggia met natuurstenen balusters is gericht op het gymnasium. Oud-gymnasiasten kennen vast nog de familie De Vries. Hij was de laatste conciërge, die hier woonde tot de huidige eigenaar in 1983 het huis overnam. Het oude

Het interieur heeft eenvoudige detailleringen in art nouveaustijl.

De granitvloeren, de schouwen in woonkamer en keuken en de gestucte plafonds zijn nog in originele staat. In de kelder met het prachtige troggewelf liggen de oorspronkelijke estriken. Bij het ontwerp was in verlichting op stadsgas voorzien - het kraantje ervoor in de hal is daar getuige van.

Het pand is recent verduurzaamd en nu gasloos. Bij de aanleg van isolatie, ventilatie en verwarmingsinstallatie middels een warmtepomp is vanzelfsprekend rekening gehouden met de eisen voor het rijksmonumentale pand.

7. PROGRAMMA

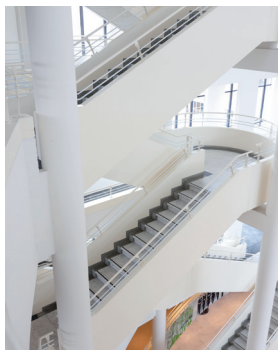
Activiteiten:	Bezichtiging van delen van de woning.
Datum tijd:	Zaterdag 13 en zondag 14 september 11:00 - 17:00 uur.
Adres:	Kastanjelaan 8, 7316 BN Apeldoorn.
Toegankelijkheid:	Rolstoeltoegankelijk. Gratis parkeren in omgeving.

8. HET STADHUIS VAN APELDOORN

Postmodernistisch beeldbepalend gebouw

Het stadhuis is in 1987-1988 ontworpen door architect Hans Ruijsenaars. Door de enorme afmetingen is het een echte 'eye catcher'. De gemeente wil het pand voor de toekomst bewaren en heeft het daarom in 2024 aangewezen als beeldbepalend pand.

In 1972 zaten de ambtenaren nog in het Stads kantoor aan het Beekpark. Toen dit te krap werd, zijn in de jaren '80 een aantal afdelingen naar de Brinklaan-flat verhuisd. Men ging nadenken over een nieuw stadhuis op de ACEC-locatie. Toen dat niet opschoot, is besloten dat het nieuwe

stadhuis aan het Marktplaats moest komen. Daarvoor moest een flatgebouw worden gesloopt dat pas vier jaar oud was, en het marktplaats zou een stuk kleiner worden. De bouw van het stadhuis werd daarmee het meest omstreden bouwproject in de Apeldoornse geschiedenis. Ruijsenaars was geen onbekende in Apeldoorn. Eerder ontwierp hij de Centrale

Bibliotheek CODA (1984). Voor het nieuwe stadhuis liet Ruijsenaars zich inspireren door de architectuurgeschiedenis: middeleeuwse raadhuisen van Italiaanse stadstaten en handelssteden in de Lage Landen. Het stadhuis in Apeldoorn heeft net zulke brede voorgevels aan het Marktplaats en een losstaande klokkentoren. Het decoratieve ruitenpatroon in de gevel aan het Marktplaats doet denken aan het Dogenpaleis in Venetië. Voor de indeling keek hij naar het zeventiende-eeuwse stadhuis op de Dam in Amsterdam. De burgerzaal van dat stadhuis met een lichthof (een ruimte met een glazen dak), is ook in het stadhuis in Apeldoorn toegepast. Ook in Apeldoorn zelf deed Ruijsenaars inspiratie op. Zo bedacht hij de rij met zuilen voor de gevels, zoals veranda's in De Parken die hebben. Door de vele historische referenties staat het stadhuis bekend als 'postmodernistisch', een architectuurstroming waarin verschillende bouwstijlen en materialen worden gecombineerd.

8. PROGRAMMA

Activiteiten op zaterdag:

- 10.00 uur:** Opening van de Open Monumentendagen door wethouder Messerschmidt in aanwezigheid van architect Hans Ruijsenaars.
10:15 uur: Opening van de tentoonstelling over architect Hans Ruijsenaars.
11:00-12:00 uur: Lezing door Hans Ruijsenaars in de Raadszaal.
13:00-13:30 en 16:00-16:30 uur: Rondleiding stadhuis (bestuursvleugel, B&W-kamer).
14:00-15:00 uur: Rondleiding binnenstad Apeldoorn langs post-70 architectuur.
11:00-11:30 uur: Rondleiding stadhuis (bestuursvleugel, B&W-kamer).
12:00-13:00 uur: Lezing door Hans Ruijsenaars in de Raadszaal.
14:00-14:30 uur: Rondleiding stadhuis (bestuursvleugel, B&W-kamer).

Activiteiten op zondag:

De tentoonstelling en de publieke ruimten zijn op beide dagen vrij te bezoeken. Voor actuele tijden van rondleidingen en uitvoeringen, zie: www.monumentendagenapeldoorn.nl

Datum | tijd:

Zaterdag 13 september | **10:00 - 17:00 uur** en zondag 14 september | **11:00 - 17:00 uur**.

Adres:

Marktplaats 1, 7311 LG Apeldoorn.

Toegankelijkheid:

Rolstoeltoegankelijk. Parkeren in de parkeergarage onder het stadhuis.

9. HET OUDE HUIS

Oudste café van Apeldoorn

Er zullen weinig Apeldoorners zijn die niet weten waar Café Het Oude Huis ligt. Menig volwassene heeft in zijn middelbareschooltijd een vrij tussenuur in het oudste café van Apeldoorn gespendeerd. Voor anderen is het jaarlijkse eierengooien op tweede paasdag voor de deur van het café een niet te missen fenomeen. Het sfeervolle pand in de binnenstad is dit jaar regelmatig in het nieuws geweest vanwege het 150-jarig bestaan.

Boven de café-pui vermelden gevelstenen “Anno 1875”, het bouwjaar van het oorspronkelijk eenlaagse pand. Hier begon ene D.J. Brink uit Epe zijn tapperij. In

1910 liet Brink het pand verbouwen en kwam er een verdieping en zolderverdieping in vakwerkstijl bovenop. Architect was Andries van Driesum. De steeg naast Café Het Oude Huis heet toepasselijk Prinsengang: volgens de verhalen gebruikte prins Hendrik, echtgenoot van koningin Wilhelmina, deze steeg als sluiproute naar zijn favoriete café.

Rond 1950 kreeg het café een nieuw interieur en een nieuwe pui in Delftse Schoolstijl, herkenbaar aan het rustieke en ambachtelijke karakter van bar, schouw, toog en lambrisering. Deze stijl versterkt de authentieke uitstraling van het café, dat zijn naam nog altijd eer aandoet. Er is zelfs geen centrale verwarming, het knusse etablissement wordt verwarmd door een oude gashaard. “Die geeft veel sfeer en warmte,” zegt de uitbater. “Als het op zaterdagavond vol staat, moet die uit.”

9. PROGRAMMA

Activiteiten:

Tijdens de Open Monumentendagen serveert Café Het Oude Huis als jubileumaanbieding een glaasje rode port in combinatie met Apeldoornse Roem-kaas van Het Kaaslokaal, tegen een speciaal tarief van € 6,95.

Alleen op zondag: een gratis centrumwandeling door het Apeldoorns GidsenCollectief. Maak kennis met een winkelstraat vol Jugendstilpanden, een plein vol verhalen en een park in Engelse landschapsstijl. Start om **14.00 uur** op de hoek Hoofdstraat/Deventerstraat (voor de juwelierszaak), eindpunt rond **15.30 uur** bij Café Het Oude Huis.

Datum | tijd:

Zaterdag 13 en zondag 14 september | **11:00 - 17:00 uur.**

Adres:

Deventerstraat 8, 7311 BJ Apeldoorn.

Overig:

[Zie ook www.apeldoornsgidsencollectief.nl.](http://www.apeldoornsgidsencollectief.nl)

10. TOP 5-THEATER EN CONGRESCENTRUM ORPHEUS

Orpheus behoort tot de vijf grootste theaters in Nederland met drie theaterzalen, twee foyers en diverse vergaderzalen. Architecten Bijvoet en Holt ontwierpen het oorspronkelijke gebouw - een gemeentelijk monument - met twee theaterzalen. In 1965 werd Orpheus geopend. Later ontwierp architect Herman Hertzberger een grootse uitbreiding met een derde theaterzaal van 1.300 stoelen en bijbehorende foyer en faciliteiten, gerealiseerd in 2003-2004. Deze concert- en muziektheaterzaal heeft een fenomenale akoestiek die tot de beste van Nederland hoort.

In de foyer aan de zuidzijde (Loolaan) staat het twee meter hoge beeld van de mythische lierspeler Orpheus naar wie het theater is genoemd. Ossip Zadkine ontwierp dit kubistisch-expressionistische beeld voor de opening van Theater Orpheus in 1965. Door holtes en gaten in het beeld ontstaan dramatische licht- en schaduweffecten. Het beeld stond

eerst buiten bij de ingang, maar werd uit vrees voor diefstal of vernieling naar binnen verplaatst. Indachtig het thema 'Erfgoed en architectuur' is tijdens de OMD in Orpheus aandacht voor de bijdrage van architect Herman Hertzberger aan Apeldoorn. Naast de uitbreiding van het Orpheus-theater betreft dit ook zijn beroemdste werk, het Centraal-Beheer-gebouw ('de Apenrots') en het CODA-museum. Op zaterdag en zondag is er drie keer een Escape tour (minimum leeftijd 14 jaar). Orpheus onthult tijdens deze backstage tour de geheimen van het theater. Je komt op plaatsen waar normaal gesproken alleen de artiesten komen en je ziet wat er zich achter de coulissen afspeelt. De magie van theater is in alle hoeken van ons theater te vinden. Met de Escape tour kom je o.a. in de artiestenfoyer en de kleedkamers, en je eindigt op het toneel. Tenminste, als je alle raadsels oplost...

10. PROGRAMMA

Activiteiten:

Doorlopende tentoonstelling over het werk van Herman Hertzberger.
Op zondag van **14:00 tot 15:30 uur** gesprek met Herman Hertzberger en voormalig rijksbouwmeester Floris Alkemade.
Op **zaterdag en zondag**: Escapetour, max. 30 personen per keer. Vol = vol!
Tijden: **11:30 - 12:30** (ronde 1); **13:30 - 14:30** (ronde 2); **15:30 - 16:30** (ronde 3).
Op **zondag om 14:00 uur**: Tegen betaling (€7,50) kindervoorstelling De spin en de vlieg van Collectief Jiska & Emile, in Altioszaal.

Datum | tijd:

Zaterdag 13 en zondag 14 september | **11:00 - 17:00 uur**.

Adres:

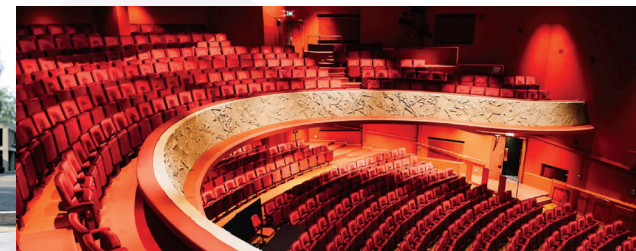
Churchillplein 1, 7314 BZ Apeldoorn.
De ingang voor de OMD is Entree West aan de Soerenesweg.

Toegankelijkheid:

Rolstoeltoegankelijk, behalve de Escape tour i.v.m. de trappen backstage.
Parkeren in de parkeergarage.

Overig:

Voor actuele tijden van rondleidingen en uitvoeringen, zie:
www.monumentendagenapeldoorn.nl

11. BEWOGEN GESCHIEDENIS VAN LANDGOED DE PLOEG

Landgoed De Ploeg ligt in Wiesel vlak achter Paleis Het Loo. Het herenhuis met opstallen werd in 1911 gebouwd in opdracht van Louis Joseph Dobbeltmann, fabrikant van tabakswaaren in Rotterdam. Op het terrein hield de familie vee en paarden. De monumentale schuur en stalgebouwen staan er nog steeds. Het oorspronkelijke karakter van het herenhuis is grotendeels bewaard gebleven. De invloed van de Jugendstil is zichtbaar aan de raamconstructies en het glas-in-lood in de bovenlichten. Recent zijn de buitenmuren weer mooi wit geverfd. Het herenhuis, de schuur en stallen zijn alle gemeentelijk monument.

De Ploeg heeft een bewogen geschiedenis. De Silbertanne-moord op Louis Dobbeltmann op 16 oktober 1943 is goed gedocumenteerd. Dobbeltmann bood onderdak aan onderduikers op zijn landgoed. Met de moord namen de Duitsers wraak op de liquidatie van een politiemann die lid was van de NSB.

De Duitsers bezetten hierna korte tijd een deel van het huis. Zowel Arnhemse evacués als Canadese bevrijders hebben bij de bevrijding op het terrein gewoond, de staf in het huis, de soldaten in tenten. Eind jaren veertig bood het landgoed onderdak aan een afdeling van de Rijkspolitie met zo'n tien paarden. Kleinzoon Frans de Bruijn beheerde vanaf de jaren zestig het landgoed met zijn vrouw Mieke. Zij zijn erin geslaagd het pand en de omliggende terreinen voor komende generaties te behouden. Op het terrein zijn nu een boerderij met natuurbeheer, een pensionstal, biologisch vleesvee en een mini-camping gevestigd.

11. PROGRAMMA

Activiteiten:	Bezichtiging van grote boerenschuur met expositie over het landgoed en haar bewoners. Bezichtiging plaquette Sibertanne-moord op Louis Dobbeltmann. Op zondag 14 september om 13:30 en 15:00 uur een optreden van 40 minuten van het Nederlands Jeugd Orkest, duo van cello en viool, met muziek van o.a. Kodaly, Gliere en Bach.
Datum tijd:	Zaterdag 13 en zondag 14 september 11:00 – 17:00 uur.
Adres:	Greutelseweg 61, 7345 CR Wiesel.
Toegankelijkheid:	Per fiets goed bereikbaar. Geen parkeergelegenheid voor auto's op het terrein. Beperkt rolstoeltoegankelijk.
Overig:	N.B. De woning en omliggende tuin zijn niet voor het publiek toegankelijk. meer informatie op: www.landgoeddeploeg.nl

12. MULTIFUNCTIONELE WENUMSE WATERMOLEN

De Wenumse Watermolen is de oudste nog maalvaardige kopermolen op de Veluwe, dankzij de inzet van vrijwillige molenaars. Het complex rond de watermolen bestaat uit de molenvijver (de wijert), de beek, de molen zelf, een houtgestookte veldoven om brood te bakken, een rosmolen (ook te bezichtigen tijdens deze Open Monumentendagen) en diverse andere gebouwen. De watermolen zelf is een rijksmonument; diverse andere gebouwen op het terrein zijn ook erkend als rijks- of gemeentelijk monument.

De watermolen, daterend uit 1313, kent een rijke historie. In 1768 is het eigendom overgedragen, waarna hij is verbouwd tot kopermolen met drie raderen. De wijert was al eerder aangelegd. In 1858 is de molen verkocht aan lederfabrikant Peter Kok Ankersmit. Hij heeft het gebouw laten inrichten als run- en korenmolen.

Sinds 1970 is de gemeente Apeldoorn eigenaar, maar die heeft het molencomplex sinds geruime tijd in de verkoop. Bij het ter perse gaan van dit boekje was er nog geen koper bekend. In 1982 is de Stichting Wenumse Watermolen opgericht met als doel 'het doen restaureren, in stand houden en onder haar leiding exploiteren' van de molen. De Stichting leidt jonge molenaars op, die u verwelkomen tijdens de openstelling. Op dit moment wordt het waterrad van de molen gerestaureerd, zodat de molen niet kan draaien tijdens de Open Monumentendagen.

12. PROGRAMMA

Activiteiten:

Bezichtiging van de watermolen en de rosmolen met uitleg door vrijwilligers. Startpunt van de Wenumse Vijfmolentocht, een fiets- en wandelroute langs 5 molens: watermolen, rosmolen, windmolen en twee windmotoren; zie ook de locaties 13 en 14.

Datum | tijd:

Zaterdag 13 en zondag 14 september | 11:00 - 17:00 uur.

Adres:

Oude Zwolseweg 160, 7345 DG Wenum.

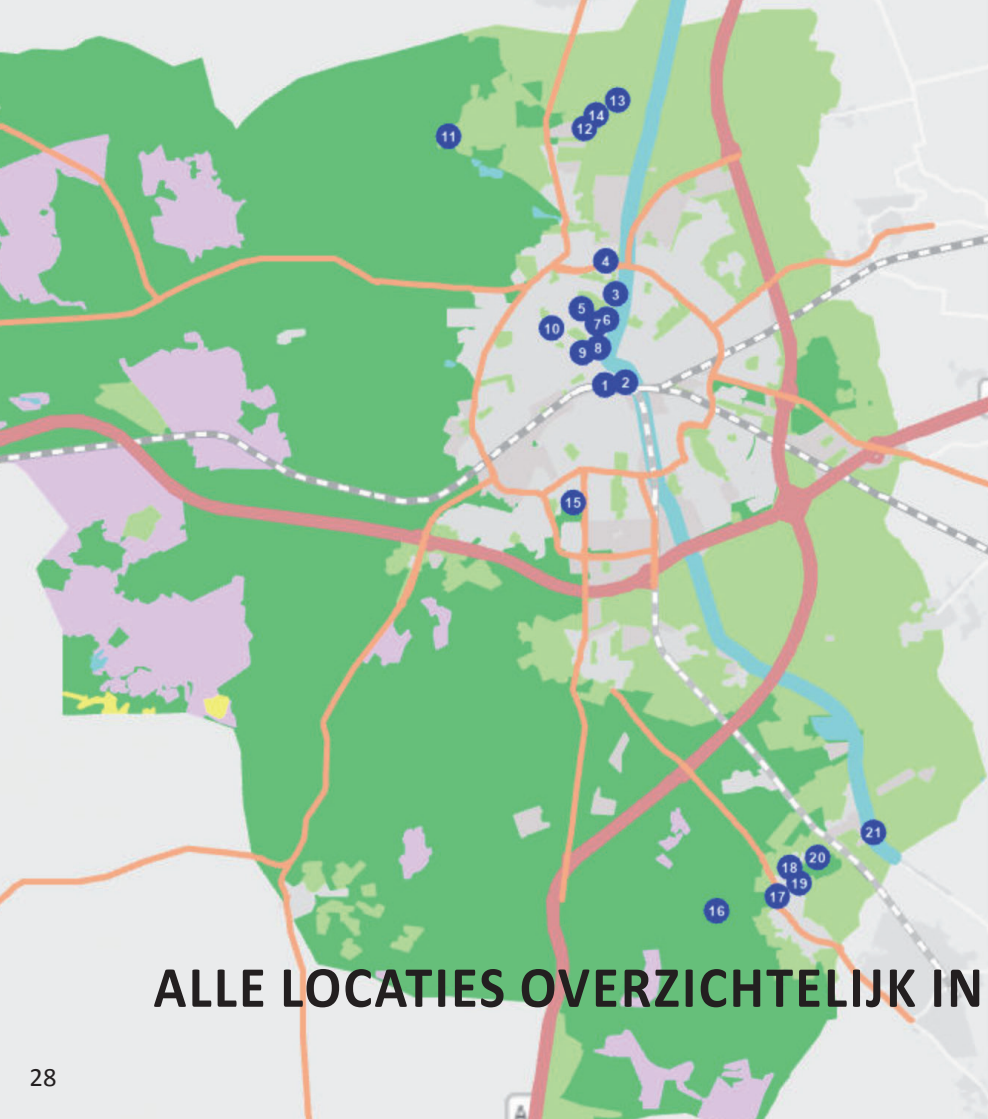
Toegankelijkheid:

De begane grond van de molenkop is rolstoeltoegankelijk en heeft ook een invalidentoilet.

Overig:

Ruime parkeerplaats voor auto's en fietsen. Start van het klompenpad 'Kopermolenpad'. Zie ook: https://nl.wikipedia.org/wiki/De_Wenumse_Molen.

ALLE LOCATIES OVERZICHTELIJK IN KAArt GEBRACHT

LEGENDA

- 1 Station Royaal
- 2 Voormalige fabriekscomplexen Netten-Talens
- 3 Voormalig fabriekscomplex Zwitsal
- 4 De Kerk van Jezus Christus van de Heiligen der Laatste Dagen
- 5 Vrijmetselaarsloge
- 6 Moderne architectuur in De Parken
- 7 Conciërgewoning Gymnasium
- 8 Stadhuis
- 9 Café Het Oude Huis
- 10 Theater Orpheus
- 11 Landgoed De Ploeg Wiesel
- 12 Wenumse Watermolen
- 13 Molen van Vorderman Wenum
- 14 Twee windmotoren Wenum
- 15 Politie-academie
- 16 Begraafplaats Ereveld Loenen
- 17 Hervormde kerk Loenen
- 18 Katholieke kerk Loenen
- 19 Woonbuurt De Wiekelaar Loenen
- 20 Kasteel Ter Horst Loenen
- 21 Middelste Molen Loenen

13. DE WENUMSE MOLEN VAN VORDERMAN

De naamloze windmolen staat bekend als de Molen van Vorderman. De molen was namelijk tot voor kort eigendom van Frits Vorderman, de in 2023 overleden oudste beroepsmolenaar van Nederland, die 102 jaar oud is geworden. De familie Vorderman was een echte molenaarsfamilie, die meerdere molens in de omgeving in hun bezit had.

Het is de laatste door windkracht aangedreven molen in de gemeente Apeldoorn, van de 12 die er ooit stonden. De molen dateert uit 1840, zoals te lezen is op de prachtig versierde baard, maar staat pas sinds 1913 op deze plaats. Van oorsprong is het een poldermolen uit het Utrechtse Baambrugge, gebruikt om overtollig water af te voeren. In 1913 werd de molen verplaatst en herbouwd op de huidige locatie.

Het type is een Zuid-Hollandse grondzeiler, gebouwd op een stenen veldmuur met een houten,

rietgedekte 8-kantige romp. Met zijn 'gevlucht' van 26 meter hoog is het een opvallende verschijning. De huidige molen is de derde op deze plaats. De eerste uit 1832 en de tweede uit 1908 zijn afgebrand.

Sinds zijn verhuizing van Baambrugge naar Wenum Wiesel doet de molen dienst als korenmolen: met twee stenen maalkoppels maalt hij diverse soorten graan tot meel en veevoer. De molenaar geeft graag uitleg over de bouw en werking van de molen en over de functie van de diverse werktuigen, spullen, wielen en rondsels.

13. PROGRAMMA

Activiteiten: Bezichtiging van de molen, rondleiding door de molenaar.
Bij voldoende wind draaien de wieken.

Datum | tijd: Zaterdag 13 en zondag 14 september |
11:00 - 17:00 uur.

Adres: Marleweg 64, 7345 DS Wenum.

Toegankelijkheid: De molen is niet rolstoeltoegankelijk.
Gratis parkeren.

14. WINDMOTOREN WENUM WIESEL

Op de grens van Veluwe en IJsselvallei ligt het Wenumseveld, tot halverwege de 19e eeuw een nat heidelandschap. Na ontginning, begin 20e eeuw, regelden windmotoren langs de Grift het waterbeheer. Deze zijn vervaardigd rond 1920 door de Friese dorpsmid Bakker uit IJlst volgens het type RECORD, een ontwerp uit 1854 van Daniel Halladay uit de USA voor het oppompen van water voor ranches in de mid-West. Een vernuftig ontwerp zet de schoepen automatisch optimaal in de wind. De veer aan de windvaan zorgt dat de rotor langzamer draait bij harde wind en de schoepen in en uit de wind kunnen worden gezet. Zo kan de molen 24/7 functioneren.

De windmotoren werden tot de jaren '60 gebruikt om weidegronden te ont- of bewateren. Daarna regelde het Waterschap de centrale bemaling voor het hele gebied en werden ze overbodig. Er zijn er twee bewaard gebleven: één afwaterend in de Grift (de Griftmolen), de ander in de Pape-

gaabeek (de Piepmolen). Beide zijn beschermd als gemeentelijk monument. Na vijftig jaren van onbruik waren beide windmotoren ernstig in verval geraakt. Een bewonersinitiatief in 2014 gaf de aanzet tot een ingrijpende restauratie die onlangs voltooid is dankzij vrijwilligers, subsidies van gemeente Apeldoorn, Waterschap en Cultuurfonds, en vakmanschap van Wenumse bedrijven. Wenum Wiesel heeft hiermee de unieke combinatie van drie soorten door natuurkrachten aangedreven molens: twee windmotoren, de traditionele Windmolen van Vorderman (locatie 13) en de rijksmonumentale Wenumse Watermolen uit 1313 (locatie 12).

14. PROGRAMMA

Activiteiten: Bezichtiging van beide windmotoren, permanent in bedrijf. Bij voldoende wind draaien de schoepen vrolijk rond. Informatieborden bij beide windmotoren. Start bij Wenumse Watermolen (locatie 12) van een fiets- of wandelroute langs beide windmotoren en de Windmolen van Vorderman (locatie 13).

Datum | tijd: Zaterdag 13 en zondag 14 september | 11.00 - 17.00 uur.

Adres: De windmotoren hebben geen adres. De GPS-coördinaten zijn:
Piepmolen: 52.25273, 5.971246
Griftmolen: 52.269092, 5.986828

Toegankelijkheid: De windmotoren zijn niet bereikbaar per auto. Parkeer bij de Wenumse Watermolen en volg de wandel- of fietsroute. De windmotoren liggen aan zandpaden die moeilijk toegankelijk zijn voor rolstoel en rollator.

15. OOI KLEINSEMINARIE, NU POLITIEACADEMIE

Het voormalige aartsbisshoppelijke kleinseminarie, de vooropleiding tot priester, sloot haar deuren in 1973. Sinds 1975 worden er politiemensen opgeleid - van basispolitie tot vakspecialisten -, worden er seminars georganiseerd en is er een internationale onderzoeksafdeling. De Politieacademie is sinds 2004 als concernlocatie een samenvoeging van een groot aantal centra van politieonderwijs in Nederland.

Het rijksmonument uit 1935 is ontworpen door architect Jan van Hardeveld. Tussen 1942 en 1944 namen de Duitsers het in gebruik als kazerne en rijkschool. Het werd net op

tijd teruggegeven om te dienen als noodhospitaal na het bombardement op station Apeldoorn. De priesterstudenten in vooropleiding keerden in 1946 terug naar het kleinseminarie. Tussen 2002 en 2010 is het gebouw volledig gerenoveerd onder leiding van architect Leon Thier. Uitgangspunt was herstel van het oorspronkelijke ontwerp, verwijdering van lelijke verbouwingen en behoud van de parkachtige omgeving. Oorspronkelijke kleuren en materialen zijn teruggebracht. Door de nieuwbouw een slagje donkerder te kleuren lijkt de oudbouw in het licht gezet.

De voormalige binnenhof kreeg een overkapping met een verbluffende glazen koepel die een indrukwekkend atrium creëert als centrale plek voor leren en ontmoeten. De kapel met glas-in-loodramen werd bedrijfsrestaurant. Door gebruik van slimme technieken kon een energiezuinig en comfortabel gebouw ontstaan zonder karakterverlies of aantasting van het monument.

Via 'StoryTrail' neemt de verhalenverteller je mee op avontuur door het kloppende hart van de politieacademie met een interactieve vertelvoorstelling door trappenhuisen, gangen en lokalen, die generaties lang doordrenkt zijn van toewijding, discipline en idealen. Van priesters tot politiechefs van de eerste lichting in de jaren '70 tot aan de feestelijke opening van de overkapping door Koningin Beatrix in 2010. Hoor hoe een instituut groeide, oorlogen, idealen en ambities hun sporen nalieten, en hoe één gebouw al vijftig jaar het fundament vormt van goed politiewerk.

15. PROGRAMMA

Activiteiten: Bezichtiging van atrium, congreszaal en kapel via aangegeven looproute. StoryTrail: Avontuurlijke interactieve vertelvoorstelling van ±80 minuten door het gebouw, 30 personen per keer. Vertrektijden om **11.30, 13.30 en 15.30** uur. Intekenen op de dag zelf aan de receptie bij de hoofdingang. Doe-het-zelfroute met QR-codes: Op verschillende plekken in en rond het pand vind je QR-codes. Als je deze scant kom je met foto's, video en tekst meer te weten.

Datum | tijd: **! Alleen op zondag 14 september | 11:00 - 17:00 uur**

Adres: Arnhemseweg 346-348; 7334 AC Apeldoorn.

Toegankelijkheid: Toegankelijk voor gebruikers van scootmobiel, rolstoel of rollator. Gratis parkeren op eigen terrein. Gratis OMD-pendelbus op route Station Apeldoorn - Loenen. Voor dienstregeling, zie blz. 48-49.

Overig: Meer info op: www.politieacademie.nl

16. NATIONAAL EREVELD LOENEN

Met een nieuw herdenkingscentrum

Op Nationaal Ereveld Loenen rusten zo'n 4.000 Nederlandse oorlogsslachtoffers. Het gaat onder andere om verzetsstrijders, dwangarbeiders, Engelandvaarders, vervolgingslachtoffers en militairen die sneuvelden tijdens (vrede)smissies in Korea, Libanon, voormalig Joegoslavië, Afghanistan en Mali. Hun graven zijn niet aangelegd in kaarsrechte rijen, maar langs glooiende paden door de Loenense bossen.

Het Ereveld is een gemeentelijk monument, evenals de gebouwen die op het terrein te vinden zijn, zoals de karakteristieke kapel. Hier werden vroeger - en soms nog steeds - de uitvaartdiensten voor oorlogsslachtoffers gehouden. Deze kapel werd,

net zoals de andere gebouwen, ontworpen door ir. A.M. de Rouville. Tegenwoordig worden in de kapel de ongeveer 130.000 Nederlandse oorlogsslachtoffers zonder graf herdacht. Hun namen bevinden zich in de 42 gedenkboeken aldaar.

Sinds 2020 kunnen bezoekers ook terecht in het nieuwe Herdenkings- en educatiecentrum, ontworpen door KAAO architecten die ook de uitbreiding van Paleis het Loo ontwierpen. In inhoud en architectuur verbindt het gebouw het Ereveld met de naastgelegen Nationale Veteranenbegraafplaats Loenen. In het centrum is een tentoonstelling over oorlogsslachtoffers, hun nabestaanden en veteranen. Ook vinden hier uitvaartdiensten voor de veteranenbegraafplaats plaats.

16. PROGRAMMA

Activiteiten:

Vrij rondwandelen over het terrein en bezoek aan het Herdenkings- en educatiecentrum met de tentoonstelling Oog in Oog.

Rondleidingen met gids, uitleg over de geschiedenis van het Ereveld en de graven. De rondleidingen beginnen op het hele uur en op het halve uur en duren ongeveer een uur. De laatste rondleiding start om **15:30 uur**.

Datum | tijd:

Zaterdag 13 en zondag 14 september | **11:00 - 17:00 uur**.

Adres:

Groenendaalseweg 64, 7371 EZ Loenen.

Toegankelijkheid:

Het terrein en de gebouwen zijn rolstoegankelijk. Gratis OMD-pendelbus op route Station Apeldoorn - Loenen. Voor dienstregeling, zie blz. 48-49.

17. PROTESTANTSE KERK LOENEN

Zowel binnen als buiten historische elementen

Samen met Pleisterplaats Den Eikenboom en Kasteel ter Horst vertelt de kerk op de heuvel de geschiedenis van een dorp langs oude handelswegen van het Duitse achterland naar belangrijke havens aan de voormalige Zuiderzee. De naam Olivier Hackfort (1602-1665) is onlosmakelijk met Loenen én met deze kerk verbonden. De familiegrafkelder bevindt zich in de kerk. Ook het rouwbord van Elisabeth Maria Hackfort († 1711) heeft na een eeuwenlange zwerftocht in 2022 weer haar plek in de kerk gekregen. Achter de wapens, krullen, knopen en kwasten op dit unieke bord schuilt een lang verhaal over Loenen. Tot 1900 heeft de familie Hackfort (of: Hacfort) haar stempel gedrukt op het burgerlijk en kerkelijk leven van dit dorp.

T-vormige kerkgebouw dateert uit de 19e eeuw, de markante traptoren is drie eeuwen ouder en herbergt klokken uit 1630 en 1651. Terwijl je in de kerk een 17e-eeuws Westfaals orgel aantreft en in de

De in de 14e/15e eeuw als vicarie begonnen Sint Antonis Kapel heeft na de overgang in protestantse handen (1810) diverse bouwkundige veranderingen ondergaan. Het huidige

consistoriekamer een hele rij predikanten en kosters je aankijken, is er ook rondom de kerk van alles wat historie ademt. Daar is de 'kerkespraak' waar vroeger publieke afkondigingen werden gedaan en staat het lijkenhuisje met een bijzonder sprekende deurklink. Dit behoort bij het kerkhof met monumentale ingang, waar iedereen, van adel tot stroper en schaapherder, eeuwige rust heeft. En waar een enkeling nog herdacht wordt met een graftrommel.

17. PROGRAMMA

Activiteiten:

Bezichtiging van kerk, consistorie en kerkhof.
Rondleidingen van 15 à 20 minuten op het hele uur, te beginnen om **11.00 uur** (zaterdag) en **12.00 uur** (zondag), de laatste rondleiding start om **16.00 uur**.
Een organist speelt regelmatig op het Westfaalse orgel.
Gelegenheid om een kaarsje te branden.

Datum | tijd:

Zaterdag 13 september | **11.00 - 17.00 uur**.
Zondag 14 september | **12.00 - 17.00 uur** (welkom in de kerkdienst | **10.00-11.00 uur**).

Adres:

Beekbergerweg 7, 7371 ET Loenen.

Toegankelijkheid:

Ruime parkeergelegenheid voor auto's en fietsen op parkeerplaats naast de kerk.
De kerk is toegankelijk voor rolstoel en rollator.
Gratis OMD-Pendelbus vanaf Station Apeldoorn. Dienstregeling zie blz. 48-49.

Overig:

www.pknloenenveluwe.nl

18. HEILIGE ANTONIUS ABT KERK LOENEN

‘Horstenbanken’ en rijksmonumentale toren

De Heilige Antonius Abt kerk heeft een rijke historie. In 1846 gaf Koning Willem II toestemming om met de bouw van de kerk te beginnen. Hij gaf subsidie op voorwaarde dat de kerk onder supervisie van het Ministerie van Waterstaat zou worden gebouwd.

De familie Hackfort, wonend op kasteel ter Horst, schonk de nieuwgebouwde pastorie met grond voor de kerk, tuin en het kerkhof, echter met de afspraak dat ze de eerste twee banken

van de nieuwe kerk als eigen familiebanken tot hun beschikking zouden krijgen en dat zij het recht zouden hebben om op het kerkhof een eigen familiegrafkelder te maken. De ‘Horstenbanken’ staan nog in de kerk. Op de deurtjes staan de wapenschilden van de familie Hackfort-van Wijnbergen. In september 1849 was de bouw gereed en kon de kerk worden ingewijd. De bouwkosten bedroegen Fl. 13.332,--

De mooie, deels houten, kerktoeren is een rijksmonument. Het schip van de kerk en een gedeelte van het kerkhof staan op de gemeentelijke monumentenlijst. Een gedeelte van de inventaris van de kerk is geschenken en afkomstig uit de kapel van Kasteel Ter Horst. Het originele kerkorgel is nog aanwezig en is in 1892 gebouwd door de gebroeders Gradussen. De kerk heeft een warme uitstraling en wekelijks worden er eucharistievieringen gehouden.

18. PROGRAMMA

Activiteiten:

Bezichtiging van de kerk met doorlopende presentatie over de kerkhistorie.
Optreden van De Veluwe Cantorij op zaterdag 13 september om **14.00 en 15.30 uur**.

Datum | tijd:

Zaterdag 13 september | **11:00 - 17:00 uur**,
Zondag 14 september | **12:00 - 17:00 uur**.

Adres:

Hoofdweg 49, 7371 AE Loenen.

Toegankelijkheid:

Toegankelijk voor scootmobiel, rolstoel en rollatorgebruikers. Kosteloos parkeren in de omgeving; fietsen stallen op het kerkplein. Gratis OMD-pendelbus vanaf Station Apeldoorn, dienstregeling zie blz. 48-49.

Overig:

De kerk maakt deel uit van de Sint Franciscusparochie:
www.sintfranciscusparochie.com.

19. WOONERF DE WIEKELAAR

Op terrein van voormalige villa

Woonerf De Wiekelaar bevindt zich aan de rand van Loenen recht tegenover de Katholieke Kerk en vlakbij Kasteel Ter Horst. Onder twee imposante platanen van zo'n honderd jaar oud zijn in 1973/1974 zeventien woningen gebouwd op het terrein van voormalige villa De Wiekelaar. Architectenbureau Derksen Bongers H.B.O. uit Arnhem ontwierp drie typen woningen rond het pleintje met de platanen: drie dakterraswoningen met schuin pannendak, zeven patiobungalows en zes met een verdieping.

Door de bijzondere aansluiting lijkt elke woning anders, maar ze zijn allemaal opgebouwd uit vierkanten van 6 x 6 meter, op verschillende manieren gerangschikt. Een uniek bouwproject voor het landelijke Loenen, dat met nieuwsgierigheid en argwaan werd bekeken. De eerste bewoners kwamen zonder uitzondering van buiten Loenen. Qua architectuur, materialen (bak-

steen, hout) en kleur (bruin) vormt het woonerf één geheel, karakteristiek voor de jaren zeventig. Ondanks veranderingen in de loop van vijftig jaar – een enkele uitbouw, variatie in kleur – is de eenheid van het wijkje bewaard gebleven en heeft het zijn karakter behouden. Het ensemble is dermate bijzonder en goed geconserveerd dat de gemeente Apeldoorn het onlangs heeft aangewezen als beschermd dorpsgezicht. Woonerf De Wiekelaar heeft cultuurhistorische waarde als kleinschalige woonbuurt die staat voor de overgang van Loenen als agrarische nederzetting tot forensendorp.

19. PROGRAMMA

Activiteiten:

Bekijk het pleintje onder de platanen (ingang vanaf Horstweg).
Informatie over het woonerf door bewoners en informatieve flyer.

Datum | tijd:

Zaterdag 13 en zondag 14 september |
11.00 uur - 17.00 uur.

Adres:

De Wiekelaar 1-17, 7371AN Loenen
(ingang aan Horstweg).

Toegankelijkheid:

Kosteloos parkeren aan de Horstweg
Rolstoeltoegankelijk.
Gratis OMD-pendelbus vanaf Station Apeldoorn, zie blz. 48-49 voor de dienstregeling.

20. KASTEEL TER HORST LOENEN

Met prachtige schouw en schuilkapel

Verscholen achter eeuwenoude bomen ligt Kasteel ter Horst. De prachtige schouw in de trouwzaal vermeldt het jaar 1557, maar recent historisch onderzoek dateert de oorsprong van het kasteel op 1449. Wijnand Hackfort, burgemeester van Arnhem, was in 1549 eigenaar van Huis ter Horst en gebruikte het als jachtslot. Vanaf ongeveer 1620 werd het permanent bewoond.

Het kasteel onderging rond 1790 een verbouwing waarbij de achterkant de voorkant werd. Dit om aan te sluiten bij de verharding van een eeuwenoude zandweg tot grindpad (nu de Hoofdweg). Het huis, oorspronkelijk gebouwd in Gelderse renaissancestijl, kreeg toen een neoclassicistische voorgevel. De beide poortgebouwen zijn in diezelfde tijd gebouwd. In 1905 kreeg het de naam Kasteel ter Horst.

Met de opkomst van de Reformatie werd in 1580 de openbare uitoefening van de rooms-katholieke godsdienst verboden. In schuilkapellen vonden in het geheim katholieke samenkomsten plaats. De baronnen van Huis ter Horst bleven rooms-katholiek. In 1792 liet Olivier Hackfort een schuilkapel bouwen in het linker poorthuis. Tijdens de Tweede Wereldoorlog verbleven er onderduikers. Na een periode van verval heeft de Stichting Wijnand Hackfort de schuilkapel gerestaureerd en zijn ook de oorspronkelijke beelden teruggeplaatst. Kasteel ter Horst is een rijksmonument in particulier bezit en wordt voltijds bewoond. Op de landerijen en in de poortgebouwen bevinden zich diverse bedrijven.

20. PROGRAMMA

Activiteiten:

Doorlopend bezoek in groepjes aan de schuilkapel, gidsen geven uitleg.

Doorlopend begeleide rondleiding van 30 minuten door het kasteel (per groep van 15 personen) met bezoek aan trouwkamer met schouw uit 1557, dienkeuken en gewelfde kelders met keuken met schitterend fornuis en antieke ijskast.

Doorlopend vertelling van Het Vertelgenootschap onder de 500 jaar oude kastanjeboom (bij slecht weer in het koetshuis – volg richtingaanwijzer).

Winkel, tegen betaling koffie/thee/versnaperingen en andere koopwaar, video over het Kasteel, personeel in kasteelkledij. Toiletvoorziening mobiele Dixi op het terrein.

Datum | tijd:

Zaterdag 13 en zondag 14 september | **11:00 - 17:00 uur**, de laatste rondleiding en vertelling starten om **16:30 uur**.

Adres:

Hoofdweg 74, 7371AK Loenen.

Toegankelijkheid:

Het kasteel is niet toegankelijk voor rolstoelgebruikers. Hobbelige keitjes maken het voorterrein oncomfortabel voor gebruikers van rollator. Parkeren uitsluitend op aangegeven terrein rechts nabij de weg. Indien vol, parkeren langs de weg. Volg instructies van parkeerwachter op. Gratis OMD-pendelbus vanaf station Apeldoorn, dienstregeling zie blz. 48-49.

21. DE MIDDELSTE MOLEN LOENEN

Papier op de oude manier

Aan het Apeldoorns Kanaal in Loenen staat Papierfabriek en Museum De Middelste Molen. Hier wordt op duurzame wijze met eeuwenoude machines gewerkt. Veel grondstoffen die al een eerder leven gehad hebben (spijkerbroeken, olifantenpoep, riet, geldsnippers, koolzaad) worden bij De Middelste Molen tot papier verwerkt. Onder andere kunstenaars maken graag gebruik van dat papier.

De Molen bestaat ruim 400 jaar en is de enige fabriek in Nederland waar nog met waterrad en stoommachine papier wordt gemaakt. Bezoekers zijn welkom om het ambachtelijk proces te

aanschouwen en de papierwinkel te bezoeken. Oorspronkelijk waren de papiermolen en de naastgelegen boerderij van De Middelste Molen van dezelfde eigenaar. Zo leefden er wel meer 'papierboeren' in Loenen. Ze fabriceerden papier en hielden daarnaast

enkele koeien om in de winter, wanneer het water bevroren was, de stilstand van de papierproductie te kunnen opvangen. In 1622 stonden er aan de Loenense Molenbeek zelfs twee Middelste Molens, totdat in 1886 beide geheel afbrandden. Slechts één bedrijf werd een jaar later herbouwd. Pachtheer was de baron van Kasteel ter Horst (locatie #20).

De Middelste Molen wisselde diverse malen van eigenaar, produceerde tot 1960 op authentieke wijze allerlei soorten papier, maar moest toen het hoofd buigen voor de snelle modernisatie. In 1989 besloten de papierfabrieken in de regio het historische bedrijfje gezamenlijk aan te kopen en onder te brengen in een stichting.

21. PROGRAMMA

Activiteiten:

Bezichtiging papierfabriek en de papierfabricage, doorlopend in bedrijf. Bezoek papierwinkel.

Datum | tijd:

Zaterdag 13 en zondag 14 september | 11:00 - 17:00 uur.

Adres:

Kanaal Zuid 497, 7371 GL Loenen.

Toegankelijkheid:

Rolstoeltoegankelijk.
Vrij parkeren op eigen terrein.

Overig:

www.demiddelstemolen.nl
Gratis OMD-Pendelbus vanaf Kasteel ter Horst. Voor dienstregeling zie blz. 48-49

DIENSTREGELING OMD-PENDELBUSSEN

Dienstregeling pendelbus naar Loenen, ZATERDAG 13 september

Locatie#	Locatie naam	Bus 1	Bus 2	Bus 1	Bus 2	Bus 1	Bus 2	Bus 1	Bus 2	Bus 1
	Heenreis									
1	Station Apeldoorn	10.30	11.15	12.00	12.45	13.30	14.15	15.00	15.45	
16	Ereveld Loenen	10.55	11.25	12.10	12.55	13.40	14.25	15.10	15.55	
17	Hervormde Kerk Loenen		11.45	12.30	13.15	14.00	14.45	15.30	16.15	
18 + 19	RK Kerk + Wiekelaar Loenen		11.50	12.35	13.20	14.05	14.50	15.35	16.20	
20	Kasteel ter Horst	11.10	11.55	12.40	13.25	14.10	14.55	15.40	16.25	

	Terugreis									
20	Kasteel ter Horst		12.00	12.45	13.30	14.15	15.00	15.45	16.30	17.15
18 + 19	RK Kerk + Wiekelaar Loenen		12.05	12.50	13.35	14.20	15.05	15.50	16.35	17.20
17	Hervormde Kerk Loenen		12.10	12.55	13.40	14.25	15.10	15.55	16.40	17.25
16	Ereveld Loenen		12.15	13.00	13.45	14.30	15.15	16.00	16.45	17.30
1	Station Apeldoorn		12.35	13.20	14.05	14.50	15.35	16.20	17.05	17.50

Dienstregeling pendelbus naar Loenen, ZONDAG 14 september

Locatie#	Locatie naam	Bus 1	Bus 2	Bus 1	Bus 2	Bus 1	Bus 2	Bus 1	Bus 2	Bus 1
	Heenreis									
1	Station Apeldoorn	10.30	11.15	12.00	12.45	13.30	14.15	15.00	15.45	
15	Politie-academie	10.40	11.25	12.10	12.55	13.40	14.25	15.10	15.55	
16	Ereveld Loenen	10.55	11.40	12.25	13.10	13.55	14.40	15.25	16.10	
17	Hervormde Kerk Loenen	11.00	11.45	12.30	13.15	14.00	14.45	15.30	16.15	
18 + 19	RK Kerk + Wiekelaar Loenen	11.05	11.50	12.35	13.20	14.05	14.50	15.35	16.20	
20	Kasteel ter Horst	11.10	11.55	12.40	13.25	14.10	14.55	15.40	16.25	

	Terugreis									
20	Kasteel ter Horst		12.00	12.45	13.30	14.15	15.00	15.45	16.30	17.15
18 + 19	RK Kerk + Wiekelaar Loenen		12.05	12.50	13.35	14.20	15.05	15.50	16.35	17.20
17	Hervormde Kerk Loenen		12.10	12.55	13.40	14.25	15.10	15.55	16.40	17.25
16	Ereveld Loenen		12.15	13.00	13.45	14.30	15.15	16.00	16.45	17.30
15	Politie-academie		12.25	13.10	13.55	14.40	15.25	16.10	16.55	17.40
1	Station Apeldoorn		12.35	13.20	14.05	14.50	15.35	16.20	17.05	17.50

Dienstregeling buurtbus Kasteel ter Horst naar De Middelste Molen, vice-versa op zaterdag en zondag

Locatie#	Locatie naam	Bus 1	Bus 2	Bus 1	Bus 2	Bus 1	Bus 2	Bus 1	Bus 2	Bus 1
	Heenreis									
20	Kasteel ter Horst	11.15	12.00	12.45	13.30	14.15	15.00	15.45	16.30	
21	De Middelste Molen	11.25	12.10	12.55	13.40	14.25	15.10	15.55	16.40	

	Heenreis									
21	De Middelste Molen	11.45	12.30	13.15	14.00	14.45	15.30	16.15	17.00	
20	Kasteel ter Horst	11.55	12.40	13.25	14.10	14.55	15.40	16.25	17.10	

MYSTERY MONUMENT DINER

Wil je een Apeldoorns monument ontdekken op een unieke manier? Dan is het Mystery Monument Diner echt iets voor jou. Een avond culinair genieten van een heerlijk diner op een (nog) geheime, monumentale plek. En tijdens het diner leer je alles over de geschiedenis van de locatie. Deze complete avond uit wordt georganiseerd in het kader van de Open Monumentendagen op vrijdag 12, zaterdag 13 en zondag 14 september 2025.

Het Mystery Monument Diner vindt plaats op een prachtige, onverwachte, monumentale locatie. De tafels zijn gedekt en de bijzondere verhalen van het monument vormen de rode draad van de avond. Laat je onderdompelen in de sfeer van weleer!

De locatie blijft elk jaar tot op de dag zelf geheim. En steeds de vraag: Waar zou het dit jaar gaan gebeuren? Ben je benieuwd geworden? Volg ons op Facebook of Instagram (@mysterymonumentdiner) en houd de lokale media in de gaten.

Of reserveer direct een plaats, want wacht niet te lang, er is maar een beperkt aantal plekken per avond beschikbaar.

PROGRAMMA

Activiteiten: Diner in een historische setting. In tegenstelling tot de overige activiteiten in het kader van de Open Monumentendagen is dit diner niet gratis. Kosten moeten worden voldaan bij inschrijving. Inschrijven via www.ticketkantoor.nl/shop/MMD2025 Reserveren verplicht.

Datum | tijd: Vrijdag 12, zaterdag 13 en zondag 14 september van **18.00 tot 22.00 uur** (tijden onder voorbehoud).

Adres: Het heet niet voor niets 'Mystery', dus het adres houden we nog even geheim! Alle praktische informatie ontvang je via een mail op de dag van het diner.

Toegankelijkheid: Geschikt voor alle leeftijden. De locatie wordt gekozen op rolstoeltoegankelijkheid, maar je moet wel jezelf kunnen verplaatsen.

Overig: www.ticketkantoor.nl/shop/MMD2025

NATIONALE ORGELDAG IN VIER KERKEN

Ook dit jaar kunt u tijdens de Open Monumentendagen op zaterdag 13 september diverse orgels bezoeken tijdens de Nationale Orgeldag. U kunt kennismaken met het kerkorgel door te luisteren, te kijken of zelf te spelen!

De gemeente Apeldoorn kent veel prachtige orgels, en dit jaar staan er vier Apeldoornse kerken klaar om ontdekt te worden. Op zaterdag vanaf **11.00 uur tot 15.00 uur** worden de orgels van de volgende Apeldoornse kerken voor u gedemonstreerd:

- Grote Kerk, Loolaan 16
- Julianakerk, Deventerstraat 91
- O.L.V.-kerk, Hoofdstraat 18
- Regentessekerk, Regentesselaan 14

In deze kerken is er gelegenheid om het orgel zelf te bespelen en zal er regelmatig een presentatie rond de speeltafel zijn.

Het jaarlijkse slotconcert wordt gegeven door stadsorganist Toon Hagen in de Grote Kerk om 16.00 uur. Alle kerken en het slotconcert zijn gratis toegankelijk.

Actuele informatie vindt u op www.nationaleorgeldag.nl

OPTREDENS EN RONDLEIDINGEN DOOR PARTNER-ORGANISATIES

Naam	Link	Locatie	Tijden
Apeldoorns Gidsen Collectief	www.apeldoornsgidsencollectief.nl	#2: Ketelhuis, Nettenfabriek	Za. en zo. elk half uur van 11:30 tot 16:30 uur.
Muziekring De Veluwe Cantorij	www.veluwsecantorij.nl/	#18: Katholiek Kerk Loenen	Za. om 14:00 en 15:30 uur.
Muziekvereniging Eendracht	www.eenfrachtapeldoorn.nl/	#8: Stadhuis	Za. om 10:00 uur (Openingsceremonie).
Nationaal Jeugdorkest NJO	www.njo.nl	#11: Landgoed de Ploeg	Zo. om 13:30 en 15:00 uur
Stichting Veteraan Autobussen	www.sva-regio-oost.nl	OMD-pendelbussen vanaf Station naar Loenen	Dienst regeling op blz. 48-49.
Stichting Wijnand Hackfort	www.kasteelterhorst.nl/	#20 Rondleiding door kasteel	Za. en zo. doorlopend van 11:00 en 16:30 uur.
Vereniging Oud Apeldoorn	www.verenigingoudapeldoorn.nl	#2 Ketelhuis tentoonstelling	Za. en zo. doorlopend van 11:00 tot 17:00 uur.
Vertelgenootschap Apeldoorn	www.vertelgenootschap.nl	#3 Zwitsal terrein #20 Kasteel ter Horst	Za. en zo. elk half uur van 11.30 t/m 16.30 uur.
Vertelgenootschap Apeldoorn	www.vertelgenootschap.nl	Mystery Monument Diner	Vrijdag, zaterdag en zondag.

ORGANISATIE VAN DE OPEN MONUMENTENDAGEN

Naam	Link	Rol
Nederland Monumentenland	www.nederlandmonumentenland.nl/	Landelijke coördinatie van de Open Monumentendagen.
OMD-Comité Apeldoorn	www.monumentendagenapeldoorn.nl	Algehele organisatie van de Open Monumentendagen.
Erfgoed Platform Apeldoorn	www.erfgoedplatformapeldoorn.nl/	OMD-Comité, financiering, locatiemanagement, vergunningen.
Stichting Apeldoornse Mon.	www.apeldoornsemonumenten.nl	OMD-Comité, locatiemanagement, management vrijwilligers.
CODA	www.coda-apeldoorn.nl	OMD-Comité, erfgoedhuis, archief.
Gemeente Apeldoorn	www.apeldoorn.nl	OMD-Comité, vergunningen, financiële en andere ondersteuning.

COLOFON

Comité Open Monumentendagen
Apeldoorn, Samenstelling per juli 2025

- Ben Mouw, voorzitter; tevens voorzitter Erfgoedplatform Apeldoorn
- Josée Hulshof, tevens voorzitter van de Stichting Apeldoornse Monumenten
- Jacqueline Hautus, namens gemeente Apeldoorn
- Carin Reinders, namens CODA
- Monique van den Camp, locatie-coördinator
- Johan Gortworst, locatiecoördinator
- Hans Hogenbirk, beheerder website

Eindredactie
Herma van Eijk,
Stichting Apeldoornse Monumenten

- Bronnen**
- Eigenaren/gebruikers/beheerders van de opengestelde locaties
 - Geheugen van Apeldoorn
 - Stichting Apeldoornse Monumenten
 - CODA Archief
 - Gemeente Apeldoorn
 - Wikipedia en andere internetbronnen

Foto's
Beschikbaar gesteld door o.a. deelnemen- de locaties, CODA Beeldbank en gemeente Apeldoorn (Rob Voss en Sven Scholten). De redactie streeft ernaar om het copyright te vermelden op/bij de foto's waarvoor dit van toepassing is.

Plattegrond
Gemeente Apeldoorn, Team Informatie & Gegevensdiensten

Vormgeving en opmaak
DeBlijjeFabriek | Concept & formats

Druk
Drukwerkdeal

Oplage
6.000 exemplaren

Uitgave
Augustus 2025

De Open Monumentendagen Apeldoorn worden mede mogelijk gemaakt door financiële ondersteuning vanuit Gemeente Apeldoorn.

Bijzondere bouwweekendag

ontsproten strepen
blijken lijnen
blauwgedrukt
tot stijl verkromd
tot school verrecht
aaneengetroffeld steen voor steen
geconstrueerd beton verstaalt
idee van vorm en functioneel
geheel de basis
van ons blijfgebouw

Peter-Jan de Wilde
Voormalig Stadsdichter Apeldoorn

Juni 2025

**VEEL PLEZIER TIJDENS
DE OPEN MONUMENTENDAGEN IN APELDOORN 2025!**